

ORASAM

Analiz

MAYIS 2024 / NO 17

ÖZBEKİSTAN DIŞ POLİTİKASI VE ÖZBEKİSTAN-KIRGIZİSTAN İLİŞKİLERİ

Hurşid Mirzahidov
(Özbekistan'ın Kırgızistan Büyükelçisi)

1. Özbekistan'ın Dış Politikası

Özbekistan, ulusal menfaatlerine dayalı, açık, karşılıklı yarar sağlayan ve yapıcı bir dış politika yürütmektedir. Özbekistan'ın mevcut dış politikası, ülkedeki iç dönüşümler göz önünde bulundurularak dünyada ve bölgede dinamik olarak değişen duruma dayanmaktadır.

Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in girişimlerinin dünya toplumu tarafından desteklendiğini vurgulamak gerekir. Özbek lider uluslararası girişimlerinin dünya toplumu tarafından geniş ölçüde desteklendiğini vurgulamak gerekir. Özbek lider uluslararası girişimlerinin dünya toplumu tarafından geniş ölçüde desteklendiğini vurgulamak gerekir.

dünyaya, dünyayı da ülkesine açmıştır. O, tüm devletlerle, özellikle de komşu devletlerle ilişkilerin genişletilmesine yönelik bir yol çizmiştir.

Özbekistan Cumhuriyeti'nin dış politika temel amacı, devletin bağımsızlığını ve egemenliğini güçlendirmek, uluslararası platformdaki yerini ve rolünü kuvvetlendirmek, etrafında bir güvenlik ve istikrar kuşağı oluşturmak ve cumhuriyetin dış ekonomik menfaatlerini aktif bir şekilde desteklemektir.

Özbekistan diyaloga açıktır ve dayanarak barış, ilerleme ve refah adına tüm ortaklarla işbirliğini genişletmekle ilgilenmektedir: Devletlerin bağımsız eşitliği, güç ya da güç tehdidi kullanılmaması, sınırların dokunulmazlığı, diğer devletlerin iç işlerine karışılmaması; birbiriyle yakın bağlantı kurulmasına ve karşılıklı

bağımlılığın farkına varılmasına yol açmıştır.

Özbekistan'ın ince düşünülmüş açık, yapıcı ve pragmatik politikası sayesinde uzun yıllardır çözüm bekleyen karmaşık sorunlar çözüme kavuşturulmuştur. Bunlar arasında devlet sınırlarının belirlenmesi ve sınırlandırılması, devlet sınırlarından geçişin basitleştirilmesi, yurtiçi ve uluslararası ulaşım ve iletişimin güçlendirilmesi ve su kaynaklarının verimli kullanımı yer almaktadır.

Özbekistan, bölge ülkeleriyle dostluk ve iyi komşuluk bağlarını güçlendirmek, onlarla bilimsel, teknik, kültürel ve insani işbirliğini geliştirmek, parlamentolar, sınır bölgeleri, kamu kuruluşları ve vatandaşlar arasındaki temasları güçlendirmekle ilgilenmektedir.

Özbekistan, Afganistan ile ilişkilerini geliştirmeye devam edecek ve bu ülkedeki durumun barışçıl yollarla çözülmesine yönelik uluslararası çabalara aktif olarak katılacaktır. Özbek tarafı, Afganistan'ın ekonomik iyileşmesini, ulaşım, üretim, enerji ve sosyal altyapısının geliştirilmesini desteklemeye devam edecektir. İstikrarlı ve müreffeh Afganistan, Orta Asya'da bölgesel güvenliğin temel unsurudur.

Özbekistan'ın dış politikası ayrıca Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleri, Çin Halk Cumhuriyeti, ABD, AB ve Avrupa ülkeleri, Türkiye ve Asya-Pasifik bölgesi ve Güney Asya ülkelerine öncelik vermektedir.

Özbekistan, İslam İşbirliği Teşkilatı ve İslam Kalkınma Bankası ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde de dahil olmak üzere, İslam dünyası devletleriyle ekonomi, ulaşım iletişim, finans, yatırım ve turizm alanlarında karşılıklı yarar sağlayan ilişkileri aktif olarak geliştirmek ve güçlendirmekle ilgilenmektedir.

Özbekistan, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından ve hızlı küreselleşme süreçleri bağlamında devletlerin sürdürülebilir kalkınmasının teşvik edilmesinden sorumlu tek evrensel örgüt olarak gördüğü Birleşmiş Milletler'in çalışmalarına aktif katılımını sürdürecektir. Cumhuriyet, Bağımsız Devletler Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, Türk Devletleri Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ile ortaklığın daha da geliştirilmesini ve çok taraflı işbirliğini geliştirmek ve güncel sınıma ve tehditlere karşı koymak amacıyla bu yapıların mekanizmalarından etkin bir şekilde

yararlanılmasını desteklemektedir.

Özbekistan bugüne kadar 143 ülke ile diplomatik ilişki kurmuştur. Taşkent'te 46 yabancı devlet büyükelçiliği, 4 başkonsolosluk, 13 fahri konsolosluk, 24 uluslararası örgüt temsilciliği, 26 yabancı devletin uluslararası hükümetler arası ve hükümet örgütleri temsilciliği ve 1 ticaret temsilciliği bulunmaktadır.

Özbekistan'ın yabancı ülkelerde ve uluslararası kuruluşlarda 59 diplomatik ve konsolosluk temsilciliği bulunmaktadır. Özbekistan 100'den fazla uluslararası örgütün üyesidir ve çeşitli çok taraflı işbirliği yapılarıyla etkileşimini geliştirmektedir.

2. Özbek-Kırgız İlişkilerinin Gelişimi

Mevcut ikili ilişkilerden bahsederken, öncelikle Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ş. Mirziyoyev'in 26-27 Ocak 2023 tarihlerinde Kırgız Cumhuriyeti'ne gerçekleştirdiği ve ikili ilişkilerin gelişmesine, kardeş halklar arasındaki dostluğun, karşılıklı anlayışın ve iyi komşuluğun daha da güçlenmesine güçlü bir ivme kazandıran devlet ziyaretini belirtmek gerekir.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Ş. Mirziyoyev ve Kırgızistan Cumhurbaşkanı S. Caparov'un siyasi iradeleri sayesinde Özbek-Kırgız ilişkileri tarihinde yeni bir sayfa açılmış ve ikili ilişkilerin yoğun bir şekilde geliştirilmesi için uygun koşullar yaratılmıştır.

En önemli belgeler - Kapsamlı Stratejik Ortaklık Deklarasyonu, Özbek-Kırgız Devlet Sınırının Belirli Bölümlerine İlişkin Anlaşmanın Onay Belgelerinin Değişimi Protokolü, 2023-2025 Stratejik Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Programı ve diğerleri - kabul edilmiştir.

2023 yılında, Özbekistan Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 30. yıldönümünde, ikili ilişkilerin kapsamlı stratejik ortaklık ruhuyla ortak etkinlikler düzenlendiğini vurgulamak gerekir. Geçen yıl Bakanlar Kurulu Başkanı A. Caparov (9-11 Mart), Jogorku Keneş (Kırgızistan'ın tek meclisli parlamentosu, devletin yasama kurumu) Başkanı N. Şakiyev (26-28 Ekim ve 26-27 Eylül tarihlerinde) ve Kırgızistan Dışişleri Bakanı C. Kulubayev, bakanlıklar arası siyasi görüşmeler çerçevesinde Özbekistan'ı ziyaret etmiştir (20-22 Aralık).

Özbekistan ve Kırgızistan Güvenlik Konseyleri arasındaki istişarelerin ikinci turu Taşkent'te başarıyla gerçekleştirilmiştir (16-18 Mart). Oliy Meclis Senatosu Başkanı T. Narbayeva Bişkek'i ziyaret etmiştir (16-17 Kasım).

2023'te elde edilen en önemli başarılar arasında ortak devlet sınırının belirlenmesi sürecinin tamamlanması, bu yıl 1 Eylül'den itibaren Özbekistan ve Kırgızistan vatandaşlarının ulusal kimlik kartlarıyla devlet sınırını geçme mekanizmasının uygulamaya konulması ve devlet sınırında "Mingtepa" (Kara-Bağış) ve "Khanabad" (Bek-Abad) adlı iki kontrol noktasının daha açılmış olması yer almaktadır. İlave kontrol noktalarının açılması konusu şu anda ele alınmaktadır.

Bu yıl Başbakan A. Aripov Kırgızistan'a bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir (1 Mart). Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı S. Caparov'un Özbekistan'a yapacağı devlet ziyaretinin 2024 yılında gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Ticaret ve Ekonomik İşbirliği

2023 yılında ticaret hacmi, ihracat 631,5 milyon dolar (-%35,5) ve ithalat 321,9 milyon dolar (+%14,7) olmak üzere toplam 953,4 milyon dolar (-%24,3) olarak hesaplanmıştır. Günümüzde Özbekistan'da 94'ü ortak girişim ve 151'i %100 yabancı sermayeli olmak üzere 245 Kırgız sermayeli işletme faaliyet göstermektedir.

2023 yılında Özbekistan'da Kırgız sermayesinin katılımıyla 27 işletme kurulmuştur.

Faaliyetlerinin ana alanları şunlardır: inşaat malzemeleri üretimi, tatlı ürünleri ve ayakkabı, perakende ticaret, yiyecek içecek hizmetleri, reklamcılık, nakliye ve nakliye hizmetleri.

Kırgızistan'da 34'ü ortak girişim ve 51'i yabancı sermayeli olmak üzere 85 Özbek şirketi faaliyet göstermektedir.

Yakın gelecekte ticaret cirosu rakamının 2 milyar dolara çıkarılması planlanmaktadır. Bu planın, tüm Orta Asya bölgesinin coğrafi izolasyonunu bir ölçüde sona erdirecek olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolunun inşası sayesinde yakında gerçekleşmesi mümkündür. Bu yılın Mart ayı başında Kaşgar'da Özbekistan Başbakanı A. Aripov, Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkanı A. Caparov ve

Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi Büro üyesi Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi Bölgesel Komitesi Başkanı'nın katılımıyla bu ulaşım projesinin hayata geçirilmesine ilişkin konuların ele alındığı önemli bir toplantı düzenlenmiştir.

Ayrıca, şu sektörlerde ortak projeler uygulanmaktadır: otomotiv, enerji, elektrik, tekstil, tarım ve turizm. Ortak bir Yatırım Fonu başlatılmıştır. İş sektörü, iki ülkenin ticaret ve sanayi odaları ve Kırgız-Özbek İş Konseyi, ticari bağların derinleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Otomotiv ve ticari araçların montaj üretiminin organizasyonu için önemli tesislerden birinin temeli atılmıştır. Taşkent'te bir Kırgız Ticaret Evi ve Bişkek'te bir Ticaret Evi açılması planlanmaktadır.

Her iki ülke de su-enerji, ulaşım ve iletişim alanlarında ve bölgeler arası düzeyde ikili işbirliği konusunda olumlu deneyimlere sahiptir.

Turizm Sektörü

2023 yılında Özbekistan, Büyükelçiliğin desteği ve Kırgız tur şirketlerinin işbirliğiyle 1,7 milyondan fazla turistin ilgisini çekmiştir.

Kültürel ve İnsani İşbirliği

Son yıllarda iki ülke arasında bu alandaki işbirliğinde önemli bir ilerleme gözlenmektedir.

2022 yılında Özbek tarafı Kırgızistan'ın Batken vilayetinin Batken ilçesine bağlı Sarmarkandek köyünde ve Leilek ilçesine bağlı Margun köyünde 330'ar çocuk kapasiteli iki ortaokulun inşaatını tamamlamıştır. Andijan Pedagoji Üniversitesi'nde bir Kırgız filolojisi fakültesi bulunmaktadır. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasının 30. yıldönümünde, 4 Ekim 2023 tarihinde Oş'ta Özbekistan ve Kırgızistan Yükseköğretim Kurumları Rektörleri Birinci Uluslararası Forumu düzenlenmiştir. Oş Devlet Üniversitesi'nde Özbek Dili ve Edebiyatı Merkezi açılmıştır. Özbek tarafı, 247 adet çeşitli Özbek dili edebiyatı nüshasını teslim etmiştir.

24 Nisan 2023 tarihinde, Oş'ta Babur'un adını taşıyan Devlet Akademik Özbek Müzikal Drama Tiyatrosu, Özbek tarafınca yeniden yapılandırılması tamamlandıktan sonra açılmıştır. Tören kapsamında, Zahiriddin Muhammed Bobur'un hayatı ve faaliyetlerine adanmış "Ayrolik" adlı

ortak bir performans gösterilmiştir.

25 Nisan 2023 tarihinde Kokand'da Kırgızistan ve Özbekistan öğrencileri arasında ilk Spartakiade düzenlenmiştir. 2023 yılı boyunca, Kırgız halkının oğlu ve seçkin yazarı Cengiz Aytmatov'un 95. yıldönümü münasebetiyle Özbekistan'da etkinlikler düzenlenmiştir.

Bu yıl 13-14 Mart tarihlerinde Bişkek'te Kırgızistan Ulusal Akademik Opera ve Bale Tiyatrosu, Özbekistan Navoi Devlet Akademik Büyük Tiyatrosu'nun sanatsal bir gösterisine ev sahipliği yapmıştır.

Bu yıl 19 Mart'ta Bişkek'te, "Özbekistan'ın Dünya Kültür Mirası Koleksiyonları" adlı uluslararası multimedya projesi çerçevesinde, Kırgızistan G. Aytiev Ulusal Güzel Sanatlar Müzesi'ne 50 ciltlik kitap-albüm hediye edilmesi nedeniyle bir tören düzenlenmiştir.

İki ülkeden sanatçı grupları, özellikle Semerkant'taki Sharq Taronalari uluslararası müzik festivali, Şahrisabz ve Termez'deki Makom ve Bahşi sanat festivalleri gibi önemli uluslararası etkinliklere katılmaktadır. İki ülkenin akademik, dramatik ve müzikal-dramatik tiyatroları, orkestraları ve sirk gruplarının karşılıklı turneleri devam etmektedir.

2024 yılında Özbekistan'da Kırgız kültür günlerinin düzenlenmesi planlanmaktadır.